

УДК 94:327+537.214 (474) "1991/..."

<http://doi.org/10.46869/2707-6776-2021-16-4>

Мудрієвська І.І.

<https://orcid.org/0000-0002-8594-7126>

ЕНЕРГЕТИЧНА ПОЛІТИКА КРАЇН БАЛТІЇ У ПОСТРАДЯНСЬКИЙ ПЕРІОД

У статті досліджено енергетичну політику країн Балтії у пострадянський період, яка спрямована на зниження енергетичної залежності від Росії з акцентом на просуванні національних інтересів. Простежено, що процес модернізації енергетичної сфери Литви, Латвії та Естонії направлений на посилення енергетичної безпеки і створення умов для енергетичної незалежності, підвищення енергоефективності економік зазначених держав. Окреслено головні напрями реалізації енергетичної політики країн Балтії. Звернуто увагу на те, що програми модернізації енергетичної галузі включають в себе широке впровадження енергозберігаючих технологій, зокрема, й використання відновлювальних джерел енергії.

Розглянуто умови функціонування енергосистем країн Балтії в часи незалежності. Мова йде про енергетичну, сировинну, інфраструктурну залежність від єдиного енергопостачальника – Російської Федерації.

Зазначено про План об'єднання Балтійського енергетичного ринку (ВЕМІР). Наголошено на важливості введення в дію терміналу СПГ у Клайпеді (Литва) і будівництві нових проєктів транспортування блакитного палива – GIPL, Balticconnector. Проаналізовано особливості синхронізації електромереж балтійських країн з континентальною європейською мережею (СЕН). Здійснено стислу характеристику стану справ в енергетиці Естонії, Латвії, Литви в умовах незалежності.

Зазначено про позицію ЄС щодо питання розвитку енергетичного сектору балтійських країн. Підкреслено, що країни Балтії зуміли заручитися підтримкою ЄС у своїх зусиллях щодо посилення енергетичної безпеки. Зроблено висновок проте, що саме завдяки проявленню стійкої позиції країн Балтії і ЄС у напрямі імплементації нових проєктів щодо постачання енергії та енергоносіїв, країни Балтії частково позбуваються енергетичної залежності з боку Росії. Завдяки сприянню ЄС, впровадженню спільної енергетичної політики, залученню нових партнерів, оновленню маршрутів постачання енергії, диверсифікації джерел постачання енергоресурсів країни Балтії поступово відходять від енергетичної ізоляції.

Ключові слова: країни Балтії, ЄС, ВЕМІР, енергетична політика, енергетична безпека, енергоресурси, диверсифікація, синхронізація.

30 років тому Литва, Латвія та Естонія відновили політичну незалежність, однак утвердження цієї незалежності вимагає постійних зусиль. Три балтійські держави були першими республіками, які відокремилися від СРСР, демонструючи свою орієнтацію на Європу, чому посприяв їх короткий період перебування під комуністичною владою та їх культурна відокремленість від Росії. Вони є єдиними країнами колишнього Радянського Союзу, які приєдналися як до Європейського Союзу так і до НАТО. Однак, шлях, який пройшли країни Балтії для досягнення цього був не легкий.

В силу історичних обставин найбільш наближеними в ЄС до України є країни Балтії та Центральної Європи. Важливим є те, що країни Балтії мають низку особливостей, які знайомі й Україні. Мова йде про спільні кордони з

Російською Федерацією (РФ), орієнтованість економіки балтійських держав на Росію (на час виходу з СРСР), і найголовніше – енергетична та сировинна залежність від РФ. Упродовж останніх кількох десятиліть країни Балтії зосереджувалися на зменшенні залежності від російської енергетики в рамках власних стратегій безпеки. Для них незалежність від російських поставок є зменшеним важелем впливу Москви на їх політичні системи, що підвищує їх загальну безпеку.

Актуальність дослідження полягає в тому, що врахування досвіду реалізації енергетичної політики країн Балтії, направленої на зміцнення енергетичної безпеки і руху в напрямі енергетичної незалежності, модернізації їх енергосистем і забезпечення себе енергоресурсами може бути корисним для розвитку вітчизняної енергетичної галузі. З моменту відновлення незалежності, енергетична політика країн Балтії спрямована на зниження енергетичної залежності від Росії з акцентом на просуванні національних інтересів.

Враховуючи актуальність проблематики енергетичної політики та безпеки балтійських країн, не дивно, що вона стала предметом наукового зацікавлення дослідників з різних країн. Тема досліджуваної нами проблеми є доволі широкою, тож окремі її складові знайшли своє відображення на сторінках праць науковців з Литви: Д. Стреймікієне (Литовський енергетичний інститут) [1], Ю. Юозайтіса (Центр оборонного аналізу Військової академії Литви імені генерала Йонаса Жемайтіса) [2], політичного діяча В. Бакаса (Голова комітету з питань національної безпеки та оборони Сейму Литовської Республіки (2016-2019 рр.) [3], аналітика в галузі енергетики і безпеки Л. Тракімавічюса (Центр передового досвіду енергетичної безпеки НАТО) [4]; вчених Латвії: М. Хірсса (Національна академія оборони Латвії) та А. Спрудса (Латвійський інститут міжнародних відносин) [5], Р. Аболтінша – спеціаліста з енергетики (Ризький технічний університет) [6]. Серед зарубіжних дослідників нашу увагу привернули праці: А. Грігас (Атлантична рада США) [7], Ф. Умбаха (Королівський коледж, Лондон) [8], М. Озави (Коледж оборони НАТО) [9].

У вітчизняній історичній науці вивченню країн Балтії пострадянського періоду присвячена значна кількість праць. Однак лівова частка цих праць стосується європейської та євроатлантичної інтеграції країн Балтії. В цьому контексті варто згадати дисертаційні дослідження В.М. Завадського [10], М.О. Замікули [11], а також наукові розвідки С.В. Білоножко [12], Г.П. Щедрової [13]. Стосовно енергетичної політики країн Балтії у часи незалежності, то маємо зазначити наявність дотичних за тематикою публікацій, що частково висвітлюють зазначену наукову проблему, у складі ширшого за охопленням підходу. Це стосується публікацій Я.Б. Турчин, О.Я. Івасечко [14], І.В. Манжул [15], М.Ю. Онацького [16]. Комплексно дана проблематика не достатньо досліджена в українській історичній науці і не стала предметом спеціалізованого наукового дослідження. На сучасному етапі ця тема складає

для України безпосередній прагматичний інтерес і вивчення балтійського досвіду в галузі енергетики є дійсно затребуваним.

Метою статті є дослідити енергетичну політику країн Балтії в пострадянський період. У рамках досягнення зазначеної мети планується з'ясувати суть Плану об'єднання Балтійського енергетичного ринку (BEMIP), розглянути особливості синхронізації енергосистем балтійських країн з континентальною європейською мережею (CEN), окреслити стан справ у галузі енергетики в Естонії, Латвії, Литві.

З відновленням незалежності країн Балтії розпочався перехід цих країн до ринкової моделі економіки, реалізація їх зовнішньополітичного курсу, спрямованого на інтеграцію в ЄС і НАТО, а також актуалізувалася проблема забезпечення енергетичної безпеки. Енергетична безпека країн Балтії – це складне питання, адже їх енергетична і сировинна залежність від поставок з Росії дозволяла уряду РФ проводити ефективну політику економічного тиску. У Балтійському регіоні відчувається дефіцит енергоресурсів та генеруючих потужностей для забезпечення власних потреб. Для покриття енергодефіциту балтійські держави повинні імпортувати електроенергію, газ, нафту і нафтопродукти. Керівництво зазначених країн чітко розуміло, що кожній державі їх регіону, яка намагається зменшити вплив Росії, необхідно зміцнювати енергетичну незалежність. За умов відсутності стратегічних запасів енергоресурсів уряди балтійських країн розпочали здійснювати поступову модернізацію власних енергетичних систем та розвивати енергозберігаючі технології. Але питання відмови від російських енергоносіїв не було вирішене до вступу країн Балтії до ЄС. Одночасно з вступом до Євросоюзу ці країни повинні виконувати директиви ЄС щодо обмеження викидів парникових газів, а також лібералізації ринків електроенергії та газу. Європейська стратегія енергетичної безпеки, опублікована 28 травня 2014 р., пропонувала план створення Енергетичного союзу, у який входили і країни Балтії.

Магістральна інфраструктура країн Балтії була ланкою радянської системи, тому, як пострадянські країни, будучи не лише споживачами російських енергоносіїв, вони ще й залишилися залежними інфраструктурно від єдиного енергопостачальника – РФ. Відповідно, ліквідація цієї залежності не могла бути вирішена одразу після вступу в ЄС через відсутність інфраструктурного зв'язку з енергетичним ринком ЄС. Тим паче, що Російська Федерація зацікавлена у збереженні контролю над країнами Балтії, незважаючи на їх членство в ЄС та НАТО.

Варто зауважити, що РФ неодноразово використовувала «енергетичні санкції» проти балтійських країн. Йдеться про припинення в односторонньому порядку транзиту російської нафти через Латвію у 2003 р., блокування «Транснефтью» транзиту казахстанської нафти в Литву через територію Росії у 2006 р. Пік енергетичного тиску РФ на країни Балтії припав на вересень 2006 р., коли у відповідь на наміри уряду Литовської Республіки продати контрольний

пакет Мажейкяйського нафтопереробного заводу польській компанії «PKN Orlen» російська сторона перекрила нафтопровід «Дружба-1», який постачав сировину до цього заводу. Іншим фактом зіткнення інтересів РФ та країн Балтії стала дискусія про будівництво «Північного потоку» через територіальні води Естонської Республіки, яке розпочалося ще у 2007 р. Позиція естонської сторони у переговорному процесі з представниками ВАТ «Газпром» була категоричною та засвідчувала незацікавленість країн Балтійського регіону в імплементації цього газогону [14, с. 3].

Незважаючи на радянське минуле, енергетичну залежність Балтійського регіону від Росії, застарілу інфраструктуру в енергетичному секторі, уряди країн Балтії успішно здійснюють кроки для подолання цієї залежності. Країни Балтії є частиною ЄС і слугують своєрідним «вікном» в Європу. Хоча Литву, Латвію та Естонію нерідко називають «енергетичними островами» ЄС, з огляду на відсутність відповідних зв'язків з європейським енергетичним ринком, але зазначені країни працюють над цим питанням і будують нову інфраструктуру, пов'язану з інфраструктурою ЄС. Країни Балтії відходять від енергетичної ізоляції завдяки сприянню ЄС, впровадженню спільної енергетичної політики, залученню нових партнерів та диверсифікації джерел і шляхів постачання енергоресурсів. Важливе значення має будівництво нових проєктів транспортування блакитного палива, терміналів щодо транспортування скрапленого природного газу (СПГ). Очікується завершення процесу синхронізації електромереж країн регіону з континентальною європейською мережею постачання енергії. У цьому контексті стратегічне значення мають проєкти: VEMIP, GIPL, Balticconnector.

VEMIP (Baltic Energy Market Interconnection Plan)– План об'єднання Балтійського енергетичного ринку було розроблено для повної інтеграції країн Балтії у європейський енергетичний ринок.

Основною метою ініціативи VEMIP є досягнення відкритого та інтегрованого регіонального ринку електроенергії та газу між країнами ЄС у регіоні Балтійського моря. Членами ініціативи є Данія, Німеччина, Естонія, Латвія, Литва, Польща, Фінляндія та Швеція. Норвегія бере участь як спостерігач [17].

Перший Меморандум про взаєморозуміння щодо ініціативи VEMIP був підписаний 17 червня 2009 р. і стосувався ринків електроенергії та газу, інфраструктури та виробництва електроенергії. 8 червня 2015 р. було підписано новий Меморандум про розширення сфери дії цієї ініціативи щодо безпеки постачання, енергоефективності, відновлюваних джерела енергії та інтеграцію електричної мережі країн Балтії у континентальну європейську мережу, включаючи їх синхронну роботу. 30 вересня 2020 р. міністри, відповідальні за енергетику восьми країн ЄС у регіоні Балтійського моря та Єврокомісар із питань енергетики Кадрі Сімсон підписали Декларацію, що зобов'язала до

більш тісного співробітництва у сфері вітрової енергетики в Балтійському морі [17].

ВЕМІР – включає низку заходів з метою залучення країн Балтії до загальноєвропейського контексту безпеки поставок, досягнення високого рівня диверсифікації маршрутів, джерел надходжень газу. Це передбачало будівництво нових газових з'єднань, модернізацію існуючих, щоб забезпечити зворотні потоки природного газу. Одним з найважливіших проєктів, який стосується газової транспортної інфраструктури країн Балтії в рамках плану ВЕМІР, стало будівництво трубопроводів GIPL (Gas Interconnection Poland-Lithuania) і Balticconnector.

Співробітництво між країнами Балтії у газовому секторі засноване на нещодавно лібералізованому ринку природного газу, а також на Інчукалнському газосховищі і на терміналі зрідженого природного газу в Клайпеді. Цей зростаючий регіональний газовий вузол також підтримують вище зазначені проєкти транспортної інфраструктури, трубопроводи GIPL і Balticconnector [14, с. 4].

GIPL – перший газопровід, який має об'єднати Польщу та Литву. Це один із стратегічних проєктів енергетичної інфраструктури ЄС, який дасть змогу інтегрувати газові системи країн Балтії у газовий ринок ЄС відповідно до Стратегії енергетичної безпеки ЄС. Будівництво проєкту стартувало на початку 2020 р. Проєкт має статус EU Project of Common Interest (PCI) через свою роль у підвищенні безпеки енергопостачання у регіоні і є одним із найважливіших проєктів енергетичної інфраструктури, які отримують фінансову підтримку ЄС. Євросоюз профінансує 276 млн. євро через Connecting Europe Facility (CEF) Energy. Повна вартість кошторису проєкту складає 558 млн. євро. GIPL є першим газовим інтерконектором між східним регіоном Балтійського моря і континентальною Європою, довжиною в 508 км (343 км у Польщі і 165 км у Литві). GIPL принесе явні соціально-економічні переваги країнам Балтії і Фінляндії, стане важливим кроком до закінчення газової ізоляції країн регіону та забезпечить диверсифікацію джерел поставок і маршрутів газу, підвищить безпеку газового постачання [18].

11 грудня 2019 р. Естонія і Фінляндія офіційно ввели в експлуатацію газопровід Balticconnector, який з'єднав газотранспортні системи двох країн. Balticconnector – найбільший інфраструктурний проєкт Естонії і Фінляндії, що має допомогти їм інтегруватися в газовий ринок ЄС, диверсифікувати джерела і маршрути газопостачання, зменшити залежність від Росії, посилити енергетичну безпеку та інтеграцію енергетичного ринку регіону. Враховуючи, що газопровід має статус EU Project of Common Interest (PCI), то 75% (187,5 млн. євро) від кошторисної вартості проєкту (250 млн. євро) були надані Єврокомісією в рамках спеціального фінансового механізму для енергетичного сектора [19; 20].

Одним із найбільш істотних досягнень у газовій сфері країн Балтії, що забезпечує більшу диверсифікацію маршрутів постачань і загальну енергетичну безпеку регіону, стало введення в експлуатацію терміналу СПГ у Клайпеді (Литва), що є єдиним об'єктом СПГ, який використовується в країнах Балтії.

Литва прагне ліквідувати свою залежність від російського газу і зробила свій перший крок до енергетичної незалежності 27 жовтня 2014 р., коли в порт Клайпеда прибув корабель-сховище скрапленого газу (плаваючий LNG-термінал) – Independence («Незалежність»). Це був перший такий об'єкт у країнах Балтії. Президент Литви Даля Грібаускайте тоді наголосила, що ця подія «свідчить не лише енергетичну незалежність, а й політичну свободу». Литовський LNG-термінал в Клайпеді став частиною Стратегії енергетичної безпеки ЄС від 2014 р., як один з найбільш важливих заходів щодо підвищення енергетичної безпеки Європи [21].

За три з половиною роки Литва побудувала унікальне судно. Офіційно власником судна є норвезька компанія Stat Oil, а Литва лише орендує цей LNG-термінал (місткістю 170 тис. кубометрів). За контрактом литовська держкомпанія Klaipėdos nafta (організація, що експлуатує корабель-сховище «Незалежність») має право викупити танкер за ринковою ціною лише через 10 років [21]. Запуск литовського LNG-терміналу – крок до диверсифікації постачальників паливних ресурсів, що грає на користь європейського законодавства.

Як вже згадувалося вище, до введення в експлуатацію згаданого терміналу газ в Литву надходив по трубопроводу через Білорусь від єдиного постачальника – російської компанії «Газпром». Третім джерелом імпорту газу стане газопровід GIPL. Наразі Литва менше енергетично залежна від Росії і може імпортувати газ від інших постачальників, зокрема США та ін. Перша партія скрапленого газу зі США до СПГ-терміналу надійшла в серпні 2017 р. У 2018 р. литовські компанії підписали угоду про співпрацю з постачальником зрідженого природного газу з США. Закупівля литовською стороною скрапленого газу у США стала для Литви одним із пріоритетів для зміцнення двосторонніх відносин, особливо у сфері безпеки і оборони.

З кожним роком проблема зміцнення енергетичної безпеки країн Балтії привертає увагу США все більше [22].

У 2018 р. Депутати литовського Сейму проголосували за купівлю плавучого терміналу скрапленого природного газу Independence. Клайпедський плавучий термінал у норвезької компанії заплановано викупити до кінця 2024 р.

Серед усіх регіонів ЄС країни Балтії найбільш залежні від постачання електроенергії з-за кордону. Синхронізація балтійських електромереж із континентальною європейською мережею (Continental European Network –

CEN)¹ є одним із пріоритетних проєктів Європейського Союзу у сфері енергетичної політики та безпеки і є частиною вже згаданого плану BEMIP. Переговори про необхідність синхронізації електричних мереж балтійської і європейської енергосистем розпочалися ще в 2006 р., коли Польща і Литва підписали угоду про створення електроз'єднань між двома країнами.

Упродовж 1990-х рр. країни Балтії мали багато перешкод на шляху до синхронізації своїх електричних систем з CEN. Не маючи транскордонних ліній електропередач з Польщею та Північними країнами та маючи справу з політичною нестабільністю та бурхливим економічним переходом від централізованої планової економіки до вільного ринку, країни Балтії були змушені залишатися в IPS/UPS (російській енергосистемі, яка виникла в 1992 р. внаслідок реорганізації радянської енергосистеми «Мир»). Як наслідок, Балтійські оператори передачі електроенергії підписали так звану угоду BRELL у 2001 р., формалізуючи їх синхронну роботу в рамках російської енергосистеми [2, р. 3]. БРЕЛЛ являє зв'язок ліній електропередач п'яти держав – Білорусі, Росії, Естонії, Латвії, Литви в умовному електричному кільці, для якого встановлені загальні принципи роботи і обмін електроенергією. Так як електромережі балтійських країн досі синхронізовані з електричною системою Росії та Білорусі, то це створює ризики для їх енергетичної безпеки.

14 січня 2015 р. міністри, відповідальні за енергетичну політику трьох країн Балтії – міністр економіки Латвії, міністр економічних справ та інфраструктури Естонії та міністр енергетики Литви підписали Декларацію щодо посилення енергетичної безпеки країн Балтії, наголосивши на важливості регіональної співпраці з метою припинення ізоляції балтійського енергетичного ринку та подальшої інтеграції до внутрішнього європейського енергетичного ринку. Зазначено, що сучасна геополітична ситуація стала однією з причин, чому країнам Балтії стали потрібні нові заходи для зменшення зовнішньої енергетичної залежності та підвищення енергетичної безпеки ринку електроенергії та газу. Наголошено на безпеці поставок, диверсифікації джерел та маршрутів енергоносіїв, модернізації енергетичної інфраструктури. Підкреслено прагнення розвивати ліберальний, прозорий, конкурентний та повноцінно функціонуючий регіональний ринок газу та електроенергії. Одним із пріоритетів спільної діяльності визначено синхронізацію енергомереж Балтії з континентальною європейською мережею, що є надзвичайно важливою умовою підвищення енергетичної безпеки в електроенергетичному секторі. Підписуючи Декларацію, країни Балтії запевнили у своїй відданості щодо

---

¹ Західна Німеччина, Франція, Італія та країни Бенілюксу не тільки підписали Договір про заснування Європейської спільноти вугілля та сталі у 1951 р., але разом з Австрією та Швейцарією також створили Союз з координації виробництва та передачі електроенергії (UCPTE), яка зараз відома як континентальна європейська мережа (CEN). Через 7 років їх електромережі почали працювати синхронно. Перше значне розширення CEN відбулося в 1987 р., коли Португалія, Іспанія та Греція разом з Албанією та Югославією синхронізували свої електромережі з CEN [2, р. 3].

подальшого зміцнення регіонального співробітництва для досягнення стратегічної мети – посилення енергетичної безпеки регіону [23; 24].

Процес повної синхронізації країн Балтії з європейською енергосистемою прискорився після 2015 р. під тиском як НАТО, так і Європейського Союзу. Синхронізація стала політикою запобігання агресивній політиці Російської Федерації у застосуванні форм гібридної війни проти сусідніх країн [25].

Проблема відірваності енергетичної інфраструктури країн Балтії від інфраструктури ЄС розпочала своє вирішення підписанням Угоди 28 червня 2018 р. країнами Балтії, Польщею і Єврокомісією про включення Балтійських країн в європейську електроенергетичну систему. Синхронізація електричних мереж балтійських країн і континентальної системи буде здійснюватися за посередництвом Польщі. Це надасть можливість країнам Балтії вийти з енергокільця БРЕЛЛ та зменшити залежність від поставок електроенергії з Росії. Передбачається, що Литва, Латвія і Естонія будуть синхронізовані з електромережами Європи через наявну точку з'єднання LitPolLink (запущена 2015 р., побудована, зокрема, за кошти Євросоюзу) між Литвою і Польщею, а також за допомогою резервних з'єднань.

Планується, що інтеграція електроенергетичної системи балтійських країн відбудеться до 2025 р. і буде профінансована в рамках програми ЄС «Об'єднуючи Європу». Вільнюс вже почав підготовчі роботи для відключення від російської енергосистеми. Зокрема, планується демонтаж високовольтної ЛЕП і реконструкція двох підстанцій в Ігналіні і Утені [26].

Проект синхронізації електричних мереж – стратегічно важливий. 13 червня 2019 р. Парламент Литви прийняв закон про синхронізацію до 2025 р. електричної мережі Литви з ЄС через Польщу. За словами голови парламентської комісії з економіки, Дайніуса Крейвіса, це є одним з найважливіших рішень, оскільки стосується суверенітету Литви, Латвії та Естонії. Країни Балтії є єдиними країнами Європейського Союзу, енергосистеми яких досі працюють на пострадянській керованій Росією системі, яка, як зазначає литовський депутат, «загрожує національній безпеці країни та перспективі її економічного розвитку» [25]. Загалом, синхронізація врешті-решт покладе край геополітичній аномалії – залежності країн Балтії від Росії. Вихід із БРЕЛЛ є одним із основних компонентів загальної стратегії країн Балтії як в галузі енергетичної безпеки, такі в цілому для їх національної безпеки [2, р. 5; 27].

20 червня 2019 р. між Європейською комісією, Литвою, Естонією, Польщею та Латвією було підписано Політичну дорожню карту щодо здійснення синхронізації електричних мереж країн Балтії з континентальною європейською мережею через Польщу [28]. Синхронізація країн Балтії є одним з найбільш символічних проєктів та політичним пріоритетом Європейського енергетичного союзу, конкретним виразом європейської солідарності в енергетичній безпеці. Раніше Балтійський регіон був «енергетичним островом»,

а нині пов'язаний з європейськими партнерами через нещодавно створені електролінії з Польщею (LitPolLink), Швецією (NordBalt) та Фінляндією (Estlink 1 і Estlink 2). Ці проекти стали можливими та побудованими за підтримки ЄС [29]. Наразі, значну частину електроенергії країни Балтії вже закупають у Швеції та Фінляндії.

У 2020 р. оператори електромереж країн Балтії та Польщі підписали грантову угоду з європейським Виконавчим агентством інновацій і мереж (INEA) на проєкт синхронізації національних систем постачання електроенергії з рештою Європи (СЕН). INEA підписала угоду з операторами електромереж Естонії, Латвії, Литви та Польщі на виділення гранту у 720 млн. євро для балтійського проєкту синхронізації. На цей час це найбільше за обсягом фінансування, яке будь-коли виділялося в рамках Європейського механізму взаємодії (CEF-E). Проєкт має на меті краще інтегрувати електричні мережі балтійських країн з континентальною Європою та забезпечити їхню енергетичну незалежність від третіх країн. На думку Єврокомісара з питань енергетики Кадрі Самсон, укладена угода є вирішальним кроком для процесу енергетичної синхронізації Балтії, а цей проєкт відповідає стратегічним інтересам Євросоюзу. Він забезпечить не лише повну інтеграцію Естонії, Латвії й Литви до внутрішнього енергетичного ринку, але також допоможе у виробництві відновлювальної енергії в балтійських країнах та у Польщі, допоможе їм досягти цілі Європейської Зеленої угоди [30]. Цей проєкт синхронізації дозволить трьом країнам Балтії отримати повний контроль над своїми електричними мережами та посилити енергетичну безпеку, дозволяючи їхнім системам працювати за загальними та прозорими європейськими правилами на благо всіх споживачів в країнах Балтії [31].

В рамках ВЕМІР Польща, Німеччина, Данія, Швеція, Фінляндія, Литва, Естонія і Латвія погодилися спільно будувати вітрові електростанції (ВЕС) у Балтійському морі. Декларацію про прискорення встановлення нових морських ВЕС підписали вісім країн та представники країн Європейської комісії 30 вересня 2020 р. на конференції з морської вітроенергетики в польському м. Щецин, організованою польською Асоціацією вітроенергетики (PSEW). Спільна робота зазначених країн стосуватиметься питань гібридних морських вітроенергетичних проєктів, інтелектуальних мереж, інтеграції енергосистем та цифровізації. Крім цього сторони бажають узгоджувати підходи в плануванні [32].

На думку литовського експерта Центру передового досвіду енергетичної безпеки НАТО (NATO Energy Security Centre of Excellence) Лукаса Тракімавічюса у майбутньому країни Балтії могли б стати експортерами електроенергії завдяки величезному потенціалу вітрової енергії на морі. За оцінками, до 2050 р. Литва може мати до 3600 МВт, Латвія – до 2900 МВт, а Естонія – до 1500 МВт морських вітрових електростанцій. Якби цю потужність генерування можна було задовольнити, то країни Балтії потенційно могли б

експортувати близько половини своєї морської вітрової електроенергії до сусідніх держав.

За даними Міжнародного агентства з відновлюваних джерел енергії, завдяки технологічним удосконаленням та підвищеним коефіцієнтам потужності, морський вітер може стати конкурентоспроможним із викопним паливом до 2030 р. Однак, щоб потрапити до нульового вуглецевого майбутнього, балтійські країни та їх сусіди повинні будуть зазнати колосальних змін до 2050 р., а перебудова їх енергетичних систем складна і дорога справа. Витрати на вітроелектростанції, енергетичну інфраструктуру можуть становити десятки мільярдів, а їх будівництво триватиме десятиліття [4].

Латвійський аналітик у сфері енергетики Рейніс Аболтіньш зазначає, що успіх вільного ринку газу та поліпшення енергетичної незалежності залежить від того, наскільки три країни можуть співпрацювати в енергетичному секторі. Хоча ці країни нерідко сприймаються як одна, але насправді три країни представляють три різні ситуації з точки зору їх енергетичних портфелів. Роль природного газу в трьох сусідніх країнах суттєво відрізняється: Литва є найбільш залежною, а Естонія – найменш залежною від цього цінного енергоресурсу [6].

В енергетичній забезпеченості кожна країна Балтії має свої особливості, тому енергетична безпека зумовлюється наявністю чи відсутністю власних енергоресурсів, рівнем інфраструктури, імпортом поставок. Розглянувши спільні кроки країн Балтії за підтримки ЄС у напрямі до енергетичної незалежності, наведемо короткий огляд стан справ в енергетиці у кожній з балтійських країн окремо.

Залежність Естонії від імпорту вуглеводнів є одним із найнижчих показників в ЄС через наявність сланцевої енергії. Основу паливно-енергетичного комплексу Естонії складає видобуток і використання горючих сланців, родовища яких найбільші в Європі. Естонський сланець – не лише основне джерело енергії в Естонії, але й суттєва стаття доходу держбюджету. Сланець горить і його можна використовувати для виробництва електроенергії і тепла. На сланці в Естонії працюють більшість електростанцій, і естонці пишаються своєю енергетичною незалежністю. Сланцева промисловість в Естонії є однією з найрозвиненіших у світі. Переважну більшість електроенергії (понад 90%) в Естонії виробляють Нарвські електростанції, що належать міжнародному енергетичному концерну «Eesti Energia». Вони використовують місцеве родовище горючих сланців і працюють на сланцевому газі. Однак є й негативні наслідки розвитку сланцевої промисловості. Видобуток і спалювання сланцевого газу має негативний вплив на навколишнє середовище, саме тому споживання заплановано скорочувати. Найбільші викиди вуглецю в Естонії, що призводять до глобального потепління, походять саме з горючих сланців, які є найбруднішим паливом з екологічної точки зору. За показником викидів вуглекислого газу на душу населення країна серед перших. До того ж, сланцева

промисловість залишає гори відходів (які можна побачити на околицях естонських міст Кохтла-Ярве і Йихві), забруднюючи ґрунтові води та повітря. Через подорожчання квот на CO₂ електростанції, що належать державній компанії «Eesti Energia» стають збитковими [33; 34].

В споживанні нафти і газу країна залежить від імпорту. Естонія закуповує природний газ переважно з Росії. Збільшення використання відновлювальних джерел енергії (ВДЕ) вважається найкращим шляхом підвищення енергетичної безпеки Естонії. Для поліпшення ситуації в Естонії намагаються збільшити використання ВДЕ, перш за все – вітру. У промисловому масштабі освоєння енергії вітру розпочалося на початку 2000-х рр. Зокрема, у 2002 р. в Естонії було відкрито перший парк вітряних енергогенераторів. На сучасному етапі в країні створено вже кілька парків вітрогенераторів. Найбільші з них – поблизу селища Алепа та під Нарвою. Крім того, значна кількість вітрогенераторів нерідко встановлюється та використовується автономно – в приватних домогосподарствах, а також на підприємствах дрібного та середнього бізнесу. Вітрогенератори в Естонії створюються відповідно до європейських технологічних стандартів та відрізняються високими експлуатаційними показниками. Їх сумарна потужність дозволяє повністю забезпечити електроенергією близько 80 тис. домогосподарств. Вже у 2015 р. частка електроенергії, виробленої вітрогенераторними парками, досягала 22%. Уряд Естонії визначив ціль щодо частки ВДЕ в загальному енергетичному балансі на рівні 42% до 2030 р. (у 2018 р. вже досягнуто 30% частки ВДЕ), що є одним з найвищих показників серед країн ЄС. Скорочення обсягу електричної енергії, що виробляється з горючих сланців, корелюється із зростанням виробництва електроенергії з енергії вітру. Естонія також проводить заготівлю торфу і виробництво палива на його основі. Але виробництво біопалива в країні обмежене: будівництво нових заводів вже гальмується через брак сировини [33; 35; 15, с. 99; 16, с. 78-79].

Цікавим є і естонський досвід застосування сучасних технологій виробництва теплової енергії шляхом вторинного використання побутових відходів. Уперше такий принцип роботи було впроваджено у 2013 р. на теплоелектростанції, що розташована в талліннському мікрорайоні Іру. Наслідком підвищення енергоефективності ТЕЦ Іру стало зниження вартості виробництва теплової енергії майже на 30%. Окрема увага приділяється в Естонії також і енергомодернізації житлового фонду країни. Наслідком впровадження енергоефективних технологій та комплексної модернізації енергетичної галузі стало подолання Естонією енергетичної залежності. За деякими експертними оцінками, на сучасному етапі Естонська Республіка є однією з найбільш енергетично незалежних держав Європейського Союзу. Починаючи з 2013 р. країна повністю відмовилася від поставок електроенергії з Росії. Наразі Естонія не лише повною мірою забезпечує власні потреби в електроенергії, але й здійснює її експорт до сусідніх країн [16, с. 78-79].

Успішною стала реалізація проекту Estlink 2 у 2014 р., який з'єднав Естонію з Фінляндією. Підключення морського кабелю Estlink 2 дозволило вирівняти ринкову ціну електроенергії в Естонії та Фінляндії і збільшити обсяги обміну електроенергією між двома країнами. Бюджет проекту складав близько 230 млн. євро, з яких 100 млн. євро – інвестиційна підтримка ЄС.

З трьох країн Балтії тільки Латвія має природний газ. Частка газу в енергобалансі країни становить одну третину, що є найвищим показником з трьох країн Балтії. Подібно Естонії, Латвія має значне власне джерело електроенергії – гідроелектростанції на річці Даугаві, що дає країні до половини необхідної електроенергії. В іншому енергетика держави багато в чому залежить від імпорту палива (газу з РФ) і електроенергії (з Естонії). У Латвії розташоване Інчукалнське підземне сховище газу, що є єдиним функціонуючим сховищем в країнах Балтії і забезпечує стабільність газопостачання регіону. Обсяги активного зберігання газу в Латвії – 2,3 млрд. кубометрів, третє місце в ЄС за цим показником. Як і Естонія, Латвія має промислові запаси торфу та деревини. Після вступу в Євросоюз країна активніше реалізує різні проекти в «зеленій» енергетиці – сонячній і вітровій [15, с. 99; 33].

За даними Євростату, у 2018 р. частка відновлюваних джерел енергії в загальному кінцевому енергоспоживанні у Латвії становила третю за величиною у ЄС (40%), четверту за величиною частку ВДЕ в електрогенерації – 53%. Відповідно до рекомендацій Європейської комісії Латвія підвищила цільовий показник ВДЕ до 50% до 2030 р. [35].

За роки незалежності Литва побудувала конкурентну ринкову економіку і продовжує будувати соціальну державу. Забезпечення енергетичної безпеки було і залишається головною проблемою на цьому шляху. Завдяки своєму прозахідному шляху інтеграції, Литва протягом багатьох років зазнавала енергетичного тиску з боку Росії, який чинився через російські державні монопольні корпорації, створені в кожному енергетичному секторі та контрольовані Кремлем. Зброя тиску в енергетичному секторі передбачає постійні збої в постачанні енергії, маніпулювання цінами та примусовий продаж енергетичної інфраструктури [3].

На відміну від двох північних сусідок в Литві немає значних резервів власних енергоресурсів: немає природного газу і володіє лише обмеженими запасами нафти, тому повністю залежна від імпорту газу і в переважній більшості нафти. Це єдина балтійська країна, яка має нафтопереробні станції та є важливим транзитним пунктом між Заходом і російськими ринками. Викликаючи перебої з постачанням нафти та маніпулюючи цінами на нафту, Росія роками чинила тиск на Литву, намагаючись заволодіти інфраструктурою переробки нафти Литви. Коли ці зусилля зазнали невдачі, Росія припинила постачання нафти на Литовський НПЗ. З 2007 р. триває процес диверсифікації постачальників сировини. Наразі ситуація в нафтовому секторі є найбільш

стабільною з усіх секторів енергетики. Побудувавши власний нафтовий термінал, Литва встановила альтернативний спосіб імпорту нафти через Балтійське море. Завдяки терміналу Литовський нафтопереробний завод (єдиний нафтопереробний завод у країнах Балтії), успішно конкурує на регіональному ринку нафтопродуктів. В газовому секторі Литви становище – найскладніше, тому донедавна Литва була найбільш уразливою балтійською державою через 100% залежність від імпорту російського газу. У цих умовах наполегливість, яку проявляла Литва при впровадженні у взаєминах з Росією, «Газпромом», іншими російськими компаніями призводили до періодичних «енергетичних війн» зі східним сусідом, судових позовів і арбітражів [33; 15, с. 99; 3].

Упродовж кількох років (2011-2015 рр.) Литва платила найвищу ціну на газ у ЄС як покарання за прогрес у впровадженні Третього енергетичного пакету ЄС, який підривав панування Газпрому [3]. У 2013 р. «Газпром» стягнув з Литви одну з найвищих цін на газ у розмірі 460-490 доларів США за 1000 кубометрів у порівнянні з середньою ціною газу в ЄС у 370-380 доларів США. Величезне значення отримав Клайпедський термінал зрідженого газу. Його існування вже змусило «Газпром» надати 24% знижку до 370 доларів США на 1000 кубометрів російського трубопровідного газу в травні 2014 р. [8].

Як зазначає Вітаутас Бакас – Голова комітету з питань національної безпеки та оборони Сейму Литовської Республіки (2016-2019 рр.), окрім тиску на сусідні країни на двосторонній основі, Росія використовує ще один потужний енергетичний інструмент для посилення свого впливу. Маються на увазі такі масштабні енергетичні проекти як «Північний потік-2» або АЕС в м. Островець (Білорусь). Завдяки цим проектам Росія прагне позбавити сусідні країни можливості самостійно проводити свою політику енергетичної безпеки, посилити вплив Кремля на ЄС шляхом посилення залежності останнього від російських енергоресурсів та забезпечити сильну підтримку лобістів у столицях деяких країн [3].

Вітаутас Бакас також звертає увагу на те, щобудівництво Білоруссю нової АЕС у м. Островець несе загрозу ускладнення синхронізації мереж передачі електроенергії Литви та решти країн Балтії з континентальною європейською мережею [3].

Запуск першого енергоблоку АЕС у м. Островець відбувся в листопаді 2020 р. Литва занепокоєна системою безпеки АЕС, яка, на думку литовської сторони, не відповідає міжнародним стандартам експлуатації, і вважає, що Білоруська атомна електростанція (БілаЕС) створює загрозу національній безпеці Литви, її навколишньому середовищу та громадському здоров'ю. Литва вважає, що найбільша загроза, яку БілаЕС становить для неї, пов'язана з близькістю АЕС у м. Островець до столиці країни Вільнюса, адже після катастрофи на АЕС «Фукусіма-1» жодна країна світу не побудувала ядерні установки так близько до великих міст. БілаЕС розташована приблизно за

50 км від Вільнюса. Литва зверталася у різні міжнародні організації – МАГАТЕ, ООН, ОБСЄ, але висновки цих організацій не завадили продовженню будівництва. У 2017 р. було прийнято рішення парламенту про заборону уряду купувати електроенергію у БілАЕС [36; 37].

Також існує загроза, що ринок електроенергії країн Балтії може бути заповнений дешевою електроенергією, виробленою на БілАЕС, що ускладнить відключення від мережі BRELL і синхронізацію з європейською мережею. Однак на початку 2020 р. Естонія, Латвія та Литва досягли політичної угоди про бойкот білоруської електроенергії на їх шляху до європейської синхронізації [37].

Після довгих переговорів країнам Балтії вдалося виробити загальну методику з торгівлі електроенергією. Електропередавальна компанія Litgrid повідомила про включення в методику положення про те, що електроенергія, яка імпортується на ринок країн Балтії, повинна мати докази свого походження, які підтверджують, що вона вироблена не в Білорусі. Таким чином, балтійські країни намагаються блокувати потрапляння електроенергії з БілАЕС на їх ринки. У свою чергу, Білорусь критикує відкидає [36].

Юстінас Юозайтіс – аналітикз Центру оборонного аналізу Військової академії Литви імені генерала Йонаса Жемайтіса та науковий співробітник Центру передового досвіду енергетичної безпеки НАТО (NATO Energy Security Centre of Excellence) зазначає, що країни Балтії, здатні відповісти на загрози з боку Росії та Білорусі (пов'язані з відключенням балтійських країн від БРЕЛЛ), якщо вони діятимуть у чотири кроки. По-перше, країнам Балтії необхідно підвищити готовність до надзвичайних ситуацій, що пом'якшує російські можливості для їх передчасної десинхронізації (адже такий варіант теж може бути можливий і до нього слід бути готовими). По-друге, урядам країн Балтії слід розглянути можливість подальшого зменшення торговельної спроможності на латвійсько-російському кордоні. По-третє, запровадити довго обговорюваний податок на інфраструктуру електроенергії, щоб зробити конкуренцію між балтійським та російським виробництвом електроенергії справедливішою. Нарешті, країни Балтії не повинні нехтувати публічним спілкуванням та пояснювати своїм громадянам особливості синхронізації [2, р. 17].

Окремо слід зазначити, що тривалий час Литва вирішувала проблеми енергетичної безпеки за рахунок ядерної енергетики, однак із закриттям у грудні 2009 р. Ігналінської АЕС відповідно до вимог договору про приєднання до ЄС, перед нею постало завдання знайти нові джерела електроенергії. Нині ж Литва імпортує 70% електроенергії, переважно зі Швеції. У 2014 р. Литва проклала підводний кабель в Швецію – NordBalt (кабель між м. Клайпеда в Литві та м. Нібру в Швеції). Призначення кабелю полягає у сприянні торгівлі електроенергією між балтійським та північним ринками електроенергії, а також у забезпеченні енергетичної безпеки на обох ринках.

Розвиток в Литві демонструє і альтернативна енергетика, зокрема вітряна. У Литві головним джерелом виробництва електроенергії з ВДЕ у майбутньому стануть вітрові електростанції. Очікується, що у 2030 р. ВЕС генеруватимуть понад 50% електроенергії країни, а решту планується отримати з інших видів ВДЕ: 22% – з сонячної енергії, 16% – з біопалива, 8% – за рахунок гідроенергетики та 1% – з біогазу [35].

Таким чином, енергетична політика країн Балтії у пострадянський період спрямована на зміцнення їх енергетичної безпеки через вирішення окремих нагальних проблем, виходячи з різних стартових умов, запасів енергоносіїв, розвитку інфраструктури, політичних відносин з експортерами нафти і газу. Естонія є однією з найбільш енергетично незалежних серед балтійських держав і навпаки – Литва є найбільш залежною через відсутність значних резервів власних енергоресурсів. Енергетична безпека може бути досягнута за рахунок координації країн Балтії з метою стати частиною енергетичного ринку ЄС. Задля цього у регіоні триває потужна робота щодо диверсифікації джерел імпорту енергоносіїв, безпеки поставок палива, лібералізації енергетичного ринку, розвитку відновлюваних джерел енергії, підвищення енергоефективності, збільшення інвестицій в інфраструктуру та її розвитку. Країни Балтії зуміли заручитися підтримкою ЄС, також США у своїх зусиллях щодо посилення енергетичної безпеки.

До недавнього часу для балтійських країн переважаючим джерелом імпортованих енергоносіїв була Росія. Зроблено висновок про те, що саме завдяки проявленню стійкої позиції країн Балтії і ЄС у напрямі імплементації нових проектів щодо постачання енергоносіїв, країни Балтії частково позбуваються енергетичної залежності з боку Росії. Важливо зазначити, що ці проекти відповідають ключовим цілям Європейської стратегії енергетичної безпеки щодо диверсифікації шляхів поставок енергоресурсів. Відповідно наразі енергетичний сектор країн Балтії перестає бути важелем політичного тиску з боку Кремля.

У Литві знайшли власне рішення щодо питання енергетичної безпеки. Завдяки терміналу СПГ, який було запущено в експлуатацію в Литві наприкінці 2014 р., країна частково позбулася залежності від російського імпорту газу.

Запуск з'єднань LitPol Link і NordBalt поклав кінець енергетичної ізоляції балтійських країн і з'єднав їх з рештою Європи. Після завершення прокладки з'єднань NordBalt (Литва – Швеція) і Estlink 2 (Естонія – Фінляндія) країни Балтії почали отримувати електроенергію через лінії, прокладеними дном Балтійського моря і брати участь в ринку електроенергії країн Північної Європи.

Наразі три країни Балтії є частиною спільної з Росією та Білоруссю електромережі, але їх залежність від російської електроенергії зменшується. Процес синхронізації електромереж країн Балтії з країнами Європейського Союзу та паралельному процесу десинхронізації з Російською Федерацією – це

по суті, два процеси, які йдуть разом для однієї мети: енергетичної безпеки країн Балтії. Десинхронізація з російським BREL і синхронізація з європейською CEN є проявом європейської солідарності у питаннях енергетичної безпеки. Після завершення синхронізації у 2025 р. енергетична безпека більше не буде залежати від рішень, прийнятих у Кремлі.

Отже, балтійські країни реалізують загалом успішну з огляду на національні інтереси енергетичну політику. Успіхи країн Балтії в цьому контексті є наслідком виваженого руху в напрямі здобуття енергетичної незалежності. Важливим є вектор Естонії, Латвії та Литви у прагненні стати частиною Європейського енергетичного союзу. Країни Балтії позиціонують себе як успішна модель енергетичної трансформації на пострадянському просторі, орієнтованої на ринкові реформи, регіональне співробітництво, енергоефективність, власні ресурси, відновлювані джерела енергії. Їм вдалося припинити енергоізоляцію та урізноманітнити маршрути постачання енергії та енергоносіїв.

Не зважаючи на досягнення балтійських країн у сфері енергетики, все одно ще залишається низка завдань, вирішення яких є необхідним для подальшого розвитку енергетичної галузі Естонії, Латвії, Литви, зокрема в напрямі підвищення ефективності енергосистем і розвиток інфраструктури. Нагальним завданням залишається збільшення частки ВДЕ в загальному енергетичному балансі кожної з балтійських країн до 2030 р.

Список використаних джерел та літератури

1. Streimikiene D. Ranking of Baltic States on progress towards the main energy security goals of European energy union strategy. *Journal of International Studies*. 2020. 13(4). S. 24-37. URL: https://www.jois.eu/files/2_1069_Streimikiene.pdf
2. Juozaitis J. The Synchronization of the Baltic States': Geopolitical Implications on the Baltic Sea Region and Beyond. *Energy Highlights. NATO Energy Security Centre of Excellence*. 20 p URL: <https://enseccoe.org/data/public/uploads/2021/02/nato-ensec-coe-the-synchronization-of-the-baltic-states-j.juozaitis.pdf>
3. Bakas V. Lithuania's strive for energy security. *BRE Review*. 29.05.2019. URL: <https://sites.utu.fi/bre/lithuanias-strive-for-energy-security/>
4. Trakimavičius L. The untapped green energy potential of the Baltic States. *EURACTIV*. 19.03.2021. URL: <https://www.euractiv.com/section/energy/opinion/the-untapped-green-energy-potential-of-the-baltic-states/>
5. Hirss M., Spruds A. *Energy (in)security: challenges and prospects for the European Union and Baltic States*. Riga: Latvian Institute of International Affairs, 2014. 8 p.
6. Aboltins R. Free gas market key to energy security in the Baltic States. 21.03.2017. URL: https://english.elpais.com/internacional/2017/03/21/actualidad/1490092399_223520.html
7. Grigas A. Part 3. Energy policy: the achilles heel of the Baltic States. *The Baltic States in the EU: Yesterday, Today and Tomorrow*. Studies & Reports No 98. Notre Europe – Jacques Delors Institute, July 2013. URL: <https://institutdelors.eu/wp-content/uploads/2018/01/balticstateseuenergypolicy-grigas-ne-jdi-july13.pdf>
8. Umbach F. Baltic energy security – no longer a regional energy island. *GIS*. 07.08.2015. URL: <https://www.gisreportsonline.com/baltic-energy-security-no-longer-a-regional-energy-island,energy,229.html>

9. Ozawa M. Energy security in the Baltic Region: between markets and politics. *NDC Policy Brief*. No 1. Jan. 2019. URL: https://www.jstor.org/stable/resrep19852?seq=1#metadata_info_tab_contents
10. Завадський В.М. Європейська інтеграція країн Балтії (1991-2004 рр.): автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.02; Донецький національний ун-т. Донецьк, 2008. 20 с.
11. Замікула М.О. Євроатлантична інтеграція країн Балтії (1991-2004 рр.): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.02; Донец. нац. ун-т. Донецьк, 2013. 20 с.
12. Білоножко С.В. Західний вектор зовнішньої політики країн Балтії: шлях від незалежності до євроінтеграції. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2015. Вип. 44. Т. 2. С. 130-135.
13. Щедрова Г.П. Адаптація України до вимог ЄС: досвід країн Балтії. *Politicus*. 2017. Вип. 1. С. 156-161.
14. Турчин Я., Івасечко О. Енергетична безпека ЄС та країн Балтії за умов полігібресії зовнішньої політики Російської Федерації. *Гуманітарні візії*. 2020. Вип. 6. № 1. С. 1-6.
15. Манжул І. Забезпечення енергетичної безпеки ЄС. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. 2016. № 1. С. 96-101.
16. Онацький М.Ю. Соціально-економічні перетворення в Естонії в пострадянський період: досвід модернізаційних змін. *Бізнесінформ*. 2020. № 12. С. 72-81. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2020-12_0-pages-72_81.pdf
17. Baltic energy market interconnection plan. *European Commission*. 29.10.2021. URL: https://ec.europa.eu/energy/topics/infrastructure/high-level-groups/baltic-energy-market-interconnection-plan_en
18. Gas interconnector Poland-Lithuania: works in progress. *European Commission*. 02.12.2020. URL: <https://ec.europa.eu/inea/en/news-events/newsroom/gas-interconnector-poland-lithuania-works-progress>
19. Сааков В. Естонія та Фінляндія офіційно відкрили газопровід Balticconnector. *DW*. 11.12.2019. URL: <https://www.dw.com/uk/естонія-та-фінляндія-офіційно-відкрили-газопровід-balticconnector/a-51635929>
20. Balticconnector gas pipeline up and running since 1 January 2020. *European Commission*. 08.01.2020. URL: https://ec.europa.eu/info/news/balticconnector-gas-pipeline-ready-use-1-january-2020-2020-jan-08_en
21. Дубровик-Рохова А. Литовська «плавуча Незалежність». *День*. 01.03.2016. URL: <http://m.day.kyiv.ua/uk/article/ekonomika/lytovska-plavucha-nezalezhnist>
22. Baltic energy security issues at the centre of US attention. *Ministry of Energy of the Republic of Lithuania*. 18.06.2021. URL: <https://enmin.lrv.lt/en/news/baltic-energy-security-issues-at-the-centre-of-us-attention>
23. The energy ministers of the Baltic States have signed the Declaration on Energy Security of Supply. *Ministry of Energy of the Republic of Lithuania*. 14.01.2015. URL: <https://enmin.lrv.lt/en/news/the-energy-ministers-of-the-baltic-states-have-signed-the-declaration-on-energy-security-of-supply>
24. Energy Security of Supply Declaration. 14.01.2015. URL: https://enmin.lrv.lt/uploads/enmin/documents/files/Teisinė%20informacija/Teisės%20aktai/Bendrieji%20energetikos%20strateginiai%20dokumentai/Regioninis%20bendradarbiavimas/Energy_Security_of_Supply_declaration_20150114_EN.pdf
25. Кошарна О. Електроенергетична стратегія. Чи захистить Україна Європу від Росії? *LB.ua*. 28.06.2019. URL: https://lb.ua/economics/2019/06/28/430672_elektroenergetichna_strategiya_chi.html
26. Країни Балтії йдуть від російської енергетичної залежності. *УКРІНФОРМ*. 29.06.2018. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2489575-kraini-baltii-jdut-vid-rosijskoi-energeticnoi-zaleznosti.html>
27. Thomas M. Securing Energy Supply in the Baltics. *Baltic Security Foundation*. 22.05.2021.

- URL: https://balticsecurity.eu/securing_energy_supply_baltics/
28. Political Roadmap on implementing the synchronisation of the Baltic States' electricity networks with the Continental European Network via Poland. URL: https://ec.europa.eu/energy/sites/default/files/political_implementation_roadmap.pdf
  29. Energy security: The synchronisation of the Baltic States' electricity networks – European solidarity in action. *European Commission*. 20.06.2019. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_19_3337
  30. Країни Балтії та Польща синхронізують електромережі для посилення енергобезпеки. *УКРІНФОРМ*. 15.12.2020. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3154641-kraini-baltii-ta-polsa-sinhronizuut-elektromerezi-dla-posilenna-energobezpeki.html>
  31. Grzegorzczuk M. Baltic states take major step towards full energy independence. *LRT*. 16.12.2020. URL: <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/1299920/baltic-states-take-major-step-towards-full-energy-independence>
  32. Яковлева Н. Вісім країн домовились спільно будувати вітрові станції у Балтійському морі. 03.10.2020. URL: <https://ecotown.com.ua/news/Visim-krain-domovilis-spilno-buduvati-vitrovi-stantsii-u-Baltiyskomu-mori/>
  33. Планетарна енергетика: куди прямує світ. *УКРІНФОРМ*. 07.06.2016. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2030444-planetarna-energetika-kudi-pramue-svit.html>
  34. Фомина Е. Грязное богатство: пойдет ли Эстония наперекор ЕС? *DW*. 30.11.2019. URL: <https://www.dw.com/ru/грязное-богатство-пойдет-ли-эстония-наперекор-ес/a-51441605>
  35. Чекунова С. Сталий розвиток енергетичного сектору (на прикладі країн Балтії). *Разумков центр*. URL: <https://razumkov.energy/meny/research/sustainable-energy-development-baltic.html>
  36. Країни Балтії домовились про методику бойкоту електроенергії з Білоруської АЕС. *Українська правда*. 25.09.2020. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2020/09/25/7267741/>
  37. Belarus nuclear plant – safety threat or Kremlin's tool to keep Baltics close? *LRT*. 07.12.2020. URL: <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/1291502/belarus-nuclear-plant-safety-threat-or-kremlin-s-tool-to-keep-baltics-close>

References

1. Streimikiene, D. (2020). Ranking of Baltic States on progress towards the main energy security goals of European energy union strategy. *Journal of International Studies*, 13(4), pp. 24-37. [Online]. Available from: https://www.jois.eu/files/2_1069_Streimikiene.pdf [In English].
2. Juozaitis, J. The Synchronization of the Baltic States?: Geopolitical Implications on the Baltic Sea Region and Beyond. Energy Highlights. *NATO Energy Security Centre of Excellence*. [Online]. Available from: <https://enseccoe.org/data/public/uploads/2021/02/nato-ensec-coe-the-synchronization-of-the-baltic-states-j.juozaitis.pdf> [In English].
3. Bakas, V. (2019). Lithuania's strive for energy security. *BRE Review*, 29 May. [Online]. Available from: <https://sites.utu.fi/bre/lithuanias-strive-for-energy-security/> [In English].
4. Trakimavičius, L. (2021). The untapped green energy potential of the Baltic States. *EURACTIV*, 19 Mar. [Online]. Available from: <https://www.euractiv.com/section/energy/opinion/the-untapped-green-energy-potential-of-the-baltic-states/> [In English].
5. Hirss, M. & Spruds, A. (2014). *Energy (in)security: challenges and prospects for the European Union and Baltic States*. Riga: Latvian Institute of International Affairs. [In English].
6. Aboltins, R. (2017). Free gas market key to energy security in the Baltic States. 21 Mar. [Online]. Available from: https://english.elpais.com/internacional/2017/03/21/actualidad/1490092399_223520.html [In English].
7. Grigas, A. Part 3. (2013). Energy policy: the achilles heel of the Baltic States. *The Baltic States in the EU: Yesterday, Today and Tomorrow*. Studies & Reports. No 98. Notre Europe – Jacques Delors Institute, July. [Online]. Available from: <https://institutdelors.eu/wp->

- content/uploads/2018/01/balticstateseu-energypolicy-grigas-ne-jdi-july13.pdf [In English].
8. Umbach, F. (2015). Baltic energy security – no longer a regional energy island. *GIS*, 7 Aug. [Online]. Available from: <https://www.gisreportsonline.com/baltic-energy-security-no-longer-a-regional-energy-island,energy,229.html> [In English].
  9. Ozawa, M. (2019). Energy security in the Baltic Region: between markets and politics. *NDC Policy Brief*, 1. Jan. [Online]. Available from: https://www.jstor.org/stable/resrep19852?seq=1#metadata_info_tab_contents [In English].
  10. Zavads'kyi, V.M. (2008). *Yevropeys'ka intehratsiya krayin Baltiyi (1991-2004 rr.)* [European integration of the Baltic countries (1991-2004)]: avtoref. dys... kand. ist. nauk: 07.00.02; Donets'kyi natsional'nyy un-t. Donets'k. [In Ukrainian].
  11. Zamikula, M.O. (2013). *Yevroatlantychna intehratsiya krayin Baltiyi (1991-2004 rr.)* [Euro-Atlantic integration of the Baltic States (1991-2004)]: avtoref. dys... kand. ist. nauk: 07.00.02; Donets'kyi natsional'nyy un-t. Donets'k. [In Ukrainian].
  12. Bilonozhko, S.V. (2015). Zakhidnyy vektor zovnishn'oyi polityky krayin Baltiyi: shlyakh vid nezalezhnosti do yevrointehratsiyi [Western vector of foreign policy of the Baltic States: the path from independence to European integration]. *Naukovi pratsi istorychnoho fakul'tetu Zaporiz'koho natsional'noho universytetu* [Scientific works of the historical faculty of Zaporizhia National University], 44, T.2, pp. 130-135. [In Ukrainian].
  13. Shchedrova, H.P. (2017). Adaptatsiya Ukrayiny do vymoh ES: dosvid krayin Baltiyi [Ukraine's adaptation to EU requirements: the experience of the Baltic States.]. *Politicus*, 1, pp. 156-161. [In Ukrainian].
  14. Turchyn, YA. & Ivasechko, O. (2020). Enerhetychna bezpeka ES ta krayin Baltiyi za umov polihibresiyi zovnishn'oyi polityky Rosiyi'skoyi Federatsiyi [Energy security of the EU and the Baltic States under the conditions of polyhybrid foreign policy of the Russian Federation]. *Humanitarni viziyi* [Humanitarian visions], V.6, 1, pp. 1-6. [In Ukrainian].
  15. Manzhul, I. (2016). Zabezpechennya enerhetychnoy bezpeky ES [Ensuring EU energy security]. *Natsional'nyyurydychnyyzhurnal: teoriya i praktyka* [National Legal Journal: Theory and Practice], 1, pp. 96-101. [In Ukrainian].
  16. Onats'kyi, M. (2020). Sotsial'no-ekonomichni peretvorennya v Estoniyi v postradyans'kyi period: dosvid modernizatsiy khzmin [Socio-economic transformations in Estonia in the post-Soviet period: the experience of modernization changes.]. *Biznesinform* [Businessinform], 12, pp. 72-81. [Online]. Available from: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2020-12_0-pages-72_81.pdf [In Ukrainian].
  17. (2021). Baltic energy market interconnection plan. *European Commission*, 29 Oct. [Online]. Available from: https://ec.europa.eu/energy/topics/infrastructure/high-level-groups/baltic-energy-market-interconnection-plan_en [In English].
  18. (2020). Gas interconnector Poland-Lithuania: works in progress. *European Commission*, 2 Dec. [Online]. Available from: <https://ec.europa.eu/inea/en/news-events/newsroom/gas-interconnector-poland-lithuania-works-progress> [In English].
  19. Saakov, V. (2019). Estoniya ta Finlyandiya ofitsiyno vidkryly hazoprovid Balticconnector [Estonia and Finland officially opened the Balticconnector gas pipeline.]. *DW*, 11 Dec. [Online]. Available from: <https://www.dw.com/uk/естонія-та-фінляндія-офіційно-відкрили-газопровід-balticconnector/a-51635929> [In Ukrainian].
  20. (2020). Balticconnector gas pipeline up and running since 1 January 2020. *European Commission*, 8 Jan. [Online]. Available from: https://ec.europa.eu/info/news/balticconnector-gas-pipeline-ready-use-1-january-2020-2020-jan-08_en [In English].
  21. Dubrovyyk-Rokhova, A. (2016). Lytovs'ka "plavucha nezalezhnist'" [Lithuanian "floating Independence"]. *Den'* [Day], 1 Mar. [Online]. Available from: <http://m.day.kyiv.ua/uk/article/ekonomika/lytovska-plavucha-nezalezhnist> [In Ukrainian].
  22. (2021). Baltic energy security issues at the centre of US attention. *Ministry of Energy of the Republic of Lithuania*, 18 Jun. [Online]. Available from: <https://enmin.lrv.lt/en/news/baltic>

- energy-security-issues-at-the-centre-of-us-attention [In English].
23. (2015). The energy ministers of the Baltic States have signed the Declaration on Energy Security of Supply. *Ministry of Energy of the Republic of Lithuania*, 14 Jan. [Online]. Available from: <https://enmin.lrv.lt/en/news/the-energy-ministers-of-the-baltic-states-have-signed-the-declaration-on-energy-security-of-supply> [In English].
  24. (2015). Energy Security of Supply Declaration. 14 Jan. [Online]. Available from: https://enmin.lrv.lt/uploads/enmin/documents/files/Teisinė%20informacija/Teisės%20aktai/Bendrieji%20energetikos%20strateginiai%20dokumentai/Regioninis%20bendradarbiavimas/Energy_Security_of_Supply_declaration_20150114_EN.pdf [In English].
  25. Kosharna, O. (2019). Elektroenerhetychna stratehiya. Chy zakhystyt' Ukrayina Yevropu vid Rosiyi? [Electric power strategy. Will Ukraine protect Europe from Russia?]. *LB.ua*, 28 Jun. [Online]. Available from: https://lb.ua/economics/2019/06/28/430672_elektroenergetichna_strategiya_chi.html [In Ukrainian].
  26. (2018). Krayiny Baltiyi ydut' vid rosiys'koyi enerhetychnoyi zalezhnosti [The Baltic countries are moving away from Russia's energy dependence]. *UKRINFORM* [UKRINFORM], 29 Jun. [Online]. Available from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2489575-kraini-baltii-jdut-vid-rosijskoi-energeticnoi-zalezhnosti.html> [In Ukrainian].
  27. Thomas, M. (2021). Securing Energy Supply in the Baltics. Baltic Security Foundation, 22 May. [Online]. Available from: https://balticsecurity.eu/securing_energy_supply_baltics/ [In English].
  28. Political Roadmap on implementing the synchronisation of the Baltic States' electricity networks with the Continental European Network via Poland. [Online]. Available from: https://ec.europa.eu/energy/sites/default/files/political_implementation_roadmap.pdf [In English].
  29. (2019). Energy security: The synchronisation of the Baltic States' electricity networks - European solidarity in action. *European Commission*, 20 Jun. [Online]. Available from: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_19_3337 [In English].
  30. (2020). Krayiny Baltiyi ta Pol'shcha synkhronizuyut' elektromerezhi dlya posylennya enerhobezpeky [The Baltic States and Poland are synchronizing electrical networks to enhance energy security]. *UKRINFORM* [UKRINFORM], 15 Dec. [Online]. Available from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3154641-kraini-baltii-ta-polsa-sinhronizuut-elektromerezi-dla-posilenna-energobezpeki.html> [In Ukrainian].
  31. Grzegorzczak, M. (2020). Baltic states take major step towards full energy independence. *LRT*, 16 Dec. [Online]. Available from: <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/1299920/baltic-states-take-major-step-towards-full-energy-independence> [In English].
  32. Yakovlyeva, N. (2020). Visim krayin domovylys' spil'no buduvaty vitrovi stantsiyi u Baltiys'komu mori [Eight countries have agreed to jointly build wind stations in the Baltic Sea], 3 Oct. [Online]. Available from: <https://ecotown.com.ua/news/Visim-krain-domovilis-spilnobuduvaty-vitrovi-stantsii-u-Baltiyskomu-mori/> [In Ukrainian].
  33. (2016). Planetarna enerhetyka: kudy pryamuye svit. [Planetary energy: where the world is heading]. *UKRINFORM* [UKRINFORM], 7 Jun. [Online]. Available from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2030444-planetarna-energetika-kudi-pramue-svit.html> [In Ukrainian].
  34. Fomina, E. (2019). Gryaznoye bogatstvo: poydet li Estoniya naperekor ES [Dirty wealth: will Estonia go against the EU]. *DW*, 30 Nov. [Online]. Available from: <https://www.dw.com/ru/грязное-богатство-пойдет-ли-эстония-наперекор-ес/a-51441605> [In Russian].
  35. Chekunova, S. Stalyy rozvytok enerhetychnoho sektoru (na prykladi krayin Baltiyi) [Sustainable development of the energy sector (on the example of the Baltic States)]. *Razumkov tsentr* [Razumkov center]. [Online]. Available from: <https://razumkov.energy/meny/research/sustainable-energy-development-baltic.html> [In Ukrainian].
  36. (2020). Krayiny Baltiyi domovylys' pro metodyku boykotu elektroenerhiyi z Bilorus'koyi AES

[The Baltic States have agreed on a method of boycotting electricity from the Belarusian nuclear power plant]. *Ukrayins'ka pravda* [Ukrainian truth], 25 Sep. [Online]. Available from: <https://www.pravda.com.ua/news/2020/09/25/7267741/> [In Ukrainian].

37. (2020). Belarus nuclear plant – safety threat or Kremlin's tool to keep Baltics close? *LRT*. 7 Dec. [Online]. Available from: <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/1291502/belarus-nuclear-plant-safety-threat-or-kremlin-s-tool-to-keep-baltics-close> [In English].

Мудриевская И.И. Энергетическая политика стран Балтии в постсоветский период.

В статье исследована энергетическая политика стран Балтии в постсоветский период, направленная на снижение энергетической зависимости от России с акцентом на продвижении национальных интересов. Указано, что процесс модернизации энергетической сферы Литвы, Латвии и Эстонии направлен на усиление энергетической безопасности и создание условий для энергетической независимости, повышение энергоэффективности экономик этих государств. Обозначены главные направления реализации энергетической политики стран Балтии. Обращено внимание, что программы модернизации энергетической отрасли включают в себя широкое внедрение энергосберегающих технологий, в частности, и использование возобновляемых источников энергии.

Рассмотрены условия функционирования энергосистем стран Балтии во время независимости. Речь идет об энергетической, сырьевой, инфраструктурной зависимости от единого энергопоставщика – Российской Федерации.

Указано о Плате объединения Балтийского энергетического рынка (ВЕМР). Отмечено важность введения в действие терминала СПГ в Клайпеде (Литва) и строительства новых проектов транспортировки голубого топлива – GIPL, Balticconnector. Проанализированы особенности синхронизации электросетей балтийских стран с континентальной европейской сетью (СЕН). Осуществлена краткая характеристика положения дел в энергетике Эстонии, Латвии, Литвы в условиях независимости.

Указана позиция ЕС касательно вопроса развития энергетического сектора балтийских стран. Подчеркнуто, что страны Балтии смогли получить поддержку ЕС в вопросе усиления энергетической безопасности. Сделан вывод о том, что именно благодаря проявлению устойчивой позиции стран Балтии и ЕС в направлении имплементации новых проектов по поставкам энергии и энергоносителей страны Балтии частично избавляются от энергетической зависимости со стороны России. Благодаря содействию ЕС, внедрению совместной энергетической политики, привлечению новых партнеров, обновлению маршрутов энергоснабжения, диверсификации источников энергоресурсов страны Балтии постепенно отходят от энергетической изоляции.

Ключевые слова: страны Балтии, ЕС, ВЕМР, энергетическая политика, энергетическая безопасность, энергоресурсы, диверсификация, синхронизация.

Mudrievska I. Energy Policy of the Baltic States in the Post-Soviet Period.

The energy policy of the Baltic States in the post-Soviet period, which aims to reduce energy dependence on Russia with an emphasis on promoting national interests is studied at the article. It is noted that the process of the energy sector's modernization of Lithuania, Latvia and Estonia is aimed at strengthening energy security and creating conditions for energy independence, increasing the energy efficiency of economies of these countries. The main directions of the energy policy's implementation of the Baltic States are outlined. Attention is paid to the fact that modernization programs of the energy sector include the widespread introduction of energy saving technologies, in particular, the use of renewable energy sources.

The conditions of functioning of the Baltic States' energy systems at the time of independence are considered. We are talking about energy, raw materials, infrastructure dependence on a single energy supplier – the Russian Federation.

It is noted about the Baltic energy market interconnection plan (BEMIP). The importance of commissioning the LNG terminal in Klaipeda (Lithuania) and the construction of new projects for the transportation of natural gas – GIPL, Balticconnector is emphasized. Peculiarities of synchronization of electric networks of the Baltic States with the Continental European Network (CEN) are analyzed. A brief description of the energy sector of Estonia, Latvia, and Lithuania in the conditions of independence has been made.

It is noted about the EU's position on the development of the Baltic States' energy sector. It is emphasized that the Baltic States have managed to get the support of the EU in their efforts to strengthen energy security. It is concluded that due to the stable position of the Baltic States and the EU in the direction of implementing new projects for energy supply and energy sources, the Baltic States are partially getting rid of energy dependence from Russia. Thanks to EU assistance, the implementation of a common energy policy, the involvement of new partners, the renewal of energy supply routes, and the diversification of energy supply sources, the Baltic States are gradually moving away from energy isolation.

Keywords: *Baltic States, EU, BEMIP, energy policy, energy security, energy resources, diversification, synchronization.*